

<https://interscience.uz/>

ISSN 2181-1709 (P)

ISSN 2181-1717 (E)

SJIF: 3.805 (2021)

2023/2

**TA'LIM VA
INNOVATION
TADQIQOTLAR**

**ОБРАЗОВАНИЕ И
ИННОВАЦИОННЫЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ**

**EDUCATION AND
INNOVATIVE
RESEARCH**

TA'LIM VA INNOVATSION TADQIQOTLAR
ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИОННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
EDUCATION AND INNOVATIVE RESEARCH

№ 2, 2023
fevral

<p>Muassis: Buxoro davlat universiteti Fan va ta'lim MChJ</p> <p>Bosh muharrir: Ma'murov Bahodir Baxshullayevich</p> <p>Jamoatchilik kengashi raisi: Xamidov Obidjon Xafizovich, Buxoro davlat universiteti rektori</p> <p>Tahririyat kengashi raisi: Maxmudov Mels Hasanovich</p> <p>Mas'ul kotib: Akramova Gulbahor Renatovna</p> <p>Texnik muxarrir: Davronov Ismoil Ergashevich</p> <p>Tahririyat manzili: Buxoro shahar, Q.Murtazoyev ko'chasi, 16-uy</p> <p>Telefon: +998(90)744-00-22</p> <p>E-mail: eirjurnal2020@gmail.com</p> <p>Jurnalning elektron sayti: www.interscience.uz</p> <p>Jurnal OAK Rayosatining 2021 yil 30 sentyabrdagi 306/6-son Qarori bilan PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA, FILOLOGIYA, TARIX FANLARI bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ruyxatiga kiritilgan</p> <p>Bosishga ruxsat etildi: 28.01.2023 y. Qog'oz bichimi 60x84 1/8. b/t.12,5. Buyurtma raqami 1.23 «FAN VA TA'LIM» nashriyotida chop etildi. Buxoro shahar</p> <p>Jurnal 28.07.2021 yilda 9305 raqami bilan O'zbekiston Ommaviy axborot vositalari davlat ro'yxatidan o'tgan</p> <p>Jurnal 2020 yilda tashkil topdi va 2 oyda 1 marta chop etildi. 2021 yil noyabr oyidan boshlab har oyda 1 marta o'zbek, rus va ingliz tillarida chop etiladi</p> <p>«Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar» xalqaro ilmiy-metodik jurnalidan ko'chirib bosish tahririyatning roziligi bilan amalga oshiriladi</p> <p>Maqolada keltirilgan faktlarning to'g'riligi uchun muallif mas'uldir</p>	07.00.00 – TARIX FANLARI	
	Elova D. D. Buxoro bosmaxona va nashriyotlariga texnika sohasidagi yangiliklarning kirib kelish tarixidan (1920-1924-yillar)	7
	Orziyev M. Z. Amir Temurning Xitoy harbiy yurishining ehtimoliy natijalari xususida...	12
	Temirov F. U. Mustaqillik yillarida Sadriddin Ayniy ilmiy-adabiy merosining o'rganilishi	18
	Сейдаметова Г. У. Каракалпаки в источниках последней четверти XIX – первой четверти XX вв.	23
	Orziyev M. Z. «Xorazmlik» askarlarning Yaqin Sharq musulmon davlatlari faoliyati tarixidan	27
	Махмудов Д. А. Илк ўрта асрлар манбаларида самарқанд топонимининг келиб чиқиши ҳақида айрим маълумотлар	32
	Qudratov Sh.Yo. Buxoro amirligida jadidlarning tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha yangicha qarashlarining vujudga kelishi	38
	10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
	Xusanova Sh. I. Nonstandard language units in english	40
	Ruzieva S. Kh. Reflection of the characteristics of postmodern literature in the works of david mitchell	45
	Сайитов А. С. «Шахрошуб» Сайидо Насафи как источник восхвалению труда ремесленников	51
	Бабаева Ш. Б. Деятельность учителя по моделированию синтаксических понятий в обучении родного языка	54
Fayzullaev M. B., Rakhimov M. M. The system of biological stative verbs meanings of uzbek language	58	
Сайдахметова Д. Х. Формирование двуязычия и многоязычия в Узбекистане	62	
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI		
Закирова М. Р. Школьное руководство: оценка эффективности деятельности директора общеобразовательной школы в Республике Узбекистан	66	
Tangriyev A. J. Yuqori malakali yunon-rum kurashchilarining maxsus-kuch tayyorgarligi xususiyatlari	74	
Исмагилов Д. К. Моделирование как эффективная организация подготовки футболистов на этапе спортивного совершенствования	79	
Rahmatov Sh. A. Jahonda zamonaviy oliy ta'lim muassasalar shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan asosiy shart-sharoitlar va omillar	83	
Муродов К. Н. Эркин курашчиларнинг куч чидамлилигини ривожлантиришда махсус тренажёрлар ва машқлардан фойдаланиш методикаси	87	

Xakimova D M Maktab o'qituvchilarining innovatsion salohiyatini rivojlantirishda innovatsion fikrlashning o'rni	94
Anarbayerov T. R. Yosh erkin kurashchilarning mashg'ulot jarayonida funksional imkoniyatlarini rivojlantirish va musobaqa samaradorligini oshirish	99
Qayumov X. M. Sport kurashida olib boriladigan o'quv mashg'ulotlar jarayonida tezkorlik va chaqqonlikni sifatlarini axamiyati va taxlil ko'rsatgichlari	104
Shagiyeov I. I. Erkin kurashda sportchilarning hujum va ximoya darajasini aniqlash asosida musobaqa faoliyati samaradorligini oshirish texnologiyalari	109
Karimjonova M. I. Xizmat itlarini umumiy va maxsus kurs bo'yicha tayyorlashda xalqaro tajribalar tahlili (Turkiya davlati kinologiya xizmatining xizmat itlarini o'rgatish uslubiyoti misolida)	113
Usmonov I. Z. Ayollar kurashida tezkor-kuch qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish yo'llari	118
Камолова Ш. У., Амонхонова Я. Ўқитувчининг касбий компетентлиги педагогик фаолиятни амалга ошириш асосий омил сифатида	123
Ramzanova F. X. Bo'lajak o'qituvchilarda kasbga e'tiqodni rivojlantirishning mavjud holati va takomillashtirish yo'nalishlari	127
Мунарлова Р. У. Формирование акме - личности	135
Khadjiev I. Sh. Theoretical and conceptual foundations of measuring the quality of secondary education: a systematic literature review	140
Abdullayeva G. A. Boshlang'ich sinf o'qituvchilari faoliyatida klaster tizimini singdirishning ahamiyati va yo'nalishlari	153
Pirniyazova M. K. Talabalarda tadbirkorlik kompyensiyalarini rivojlantirishning xorijiy tajribalari	157
Saydaliyeva F. O'. "Universal kompetensiyalar" tushunchasining nazariy tavsifi va pyedagogik ahamiyati	162
Yarashev J. R. Bo'lajak erkin kurash sport murabbiyining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish	167
Maxmudova N. Dj. Maktabgacha Ta'lim Tashkiloti Pedagoglarining Texnologik Tayyorgarligi	171
Jumayeva M. A. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy rivojlanish	174
Muxammadiyeva F. T. Maktabgacha ta'limda texnologiya ta'limi: bolalarga artefaktlardan foydalanish va yaratish imkoniyatlarini ta'minlash	180
O'tasheva L. Sh. Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarining ota-onalariga: farzandlariga o'rgatish kerak bo'lgan 11 ta hayotiy ko'nikma	183
Ergasheva T. Sh. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida shaxslararo munosabatga kirishish ko'nikmalarini rivojlantirish	187
Nurboev Q. M., Ro'zimurotov R. X. O'rta asrlarda sharq allomalarining yoshlarni kasb-hunarga yo'naltirishga oid qarashlari	191
Numonova D. U., Mirzayeva N. B. O'quvchilarda kasb-hunarga qiziqishni shakllantirish pedagogik muammo sifatida	198
Zaripova D. A. "SMART ta'lim" innovatsion ta'lim modeli sifatida	205
Нумонова Д. У., Рузимуротова У. Х. Дарс – ўқувчиларни касбга йўналтириш воситаси сифатида (ЕЧҚБТ фани мисолида)	209
Rahmonov R. R. O'rta masofaga yuguruvchilarning texnik tayyorgarlik bosqichida mashg'ulot yuklamalarining taqsimlanishi	217
Абидова Д. М. СМАРТ-технологиялар ва уларнинг жамият ҳамда таълимга жорий этилиши	225
Xolmurodova L. E. Oliy ta'limda umumiy va noorganik kimyo kursining kasbiy-pedagogik yo'naltirilganligi, tuzilmaviy tarkibi va taxlili	229
Komilova Z. X. Axborot texnologiyalari fanining hozirgi jamiyatdagi o'rni va ahamiyati	234

Bekchonova Sh. B. Raqamli ta'lim muhitida pedagogik va kiberpedagogik tamoyillar asosida amaliyotlar	238
Rajabova K. F. O'zbekiston ta'limining Finlyandiya ta'limi bilan integratsiyalashuvda xalqaro baholash dasturlarini qo'llash imkoniyatlari	244
Файзиев Я. З., Адизова К. Ф. Катта мактабгача тарбия ёшидаги болалар жисмоний тарбия технологияси концепцияси	251
Murodov J. J. Talabalarni jismoniy tarbiya va sport darslarida harakatlarga o'rgatish jarayonlari	256
Ibatova N. I. Talablarning tasviriy yaratuvchanlik, ijodkorlik potentsiallarini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish	261
Uzokova G. S., Xujamberdiyeva J. N. Ta'lim oluvchilarda o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini shakllantirish muammolari	266
Mansurov Sh. Sh. O'zbek xalq milliy o'yinlari – qadriyatlar timsoli	272
Haqqulov T. R. Tarbiyaviy ishlarda artpedagogikadan foydalanishning nazariy asoslari.	276
Yuldashev A. A. "AVESTO", "ALPOMISH", "GO'RO'G'LI" DOSTONLARI VA BOSHQA MANBALARDA JISMONIY TARBIYA HAQIDAGI MA'LUMOTLAR	280
Eshmatov G'. E. Jismoniy tarbiya darslarida harakatli o'yinlarning pedagogik ta'sir xususiyatlari	284
19.00.00 – PSIXOLOGIYA FANLARI	
Tursunov L. S. O'smirlik davrida o'zlikni anglashning kognitiv asoslari	288
Элов З. С. Девиант хулқ-атворли ўсмирлар томонидан содир этилаётган ноқонуний хатги- ҳаракатларнинг психологик сабаблари	292
Jabborov X. X. Milliy tarbiya ijtimoiy-psixologik jarayon sifatida	297
Olimov L. Y. Sud psixolog eksperti ijtimoiy-psixologik kompetentligining rivojlanishida emotsional intellektning o'rni	308
Назаров А. М. Психологические особенности ориентации студентов на инновационную деятельность	314
Kushakova N. I. Gedonizm bolalar va ota-onalar munosabatlariga salbiy ta'sir sifatida	320
Shermatov F. T. Harbiy xizmatchilarning xizmat faoliyatda yuzaga keladigan stress va uni darajasini aniqlash usullari xulosa va tavsiyalar	325
Пулатова Н. М. Проблема конфликтного поведения в подростковом возрасте	331
Эльчиева Д. Организация процесса формирования интереса учащихся начальных классов к познанию	336
Мамараймова Р. У., Эшмуродова Ш. Ш. Стратегии выхода из конфликтной ситуации в подростковом возрасте	343
Ахмедова Насиба Особенности девиантного поведения подростков	347
Уришева П. Искусственный интеллект в образовании	350
Azimova Sh. S. Comparison of Online and Offline Questionnaires for the Use of the Internet in Psychological Research	353
Abdurakhmanov Z. Virtual educational system for the development of information and professional competence of future engineers	360
Maxmudova Z. M. Qo'riqlash xizmatida psixologik faoliyatning o'ziga xosligi	367
Ashurov R. R. Mental arifmetika mashg'ulotlari - bolalarda intellektual rivojlanishni ta'minlashning muhim omili sifatida	376
Nabiyeva O. R. Reproductiv yoshdagi pedagog ayollarni ruhiy salomatligiga ta'sir etuvchi psixologik omillar	380
Файзуллаева Н. Психологические аспекты подготовки будущих специалистов в сфере туризма	384
Abdusoliev A. I. Davlat ulushi ishtirokidagi jamiyatlarda MHXS (moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari) asosida buxgalteriya hisobini yuritish va moliyaviy hisobotlarni tuzish tartibi	389

olish orqali bajaradi;

3-daraja – mustaqillik darajasi: unga ega bo'lgan ta'lim oluvchi tadqiqot doirasidagi barcha vazifalarni mustaqil, ongli ravishda amalga oshiradi, bu esa tadqiqotning aynan o'zidir.

Hozirgi kunda o'quv tadqiqotining alohida bosqichlarida ta'lim oluvchilarning mustaqil, ongli harakatlariga asoslangan uchta daraja ko'proq tavsiya etilmoqda. Bular:

1. Ta'lim oluvchilar tadqiqot masalasining muayyan qismini hal etish yo'llarini axtaradilar va yechimni topishga harakat qiladilar.

2. Ta'lim oluvchilar taqdim etilgan tadqiqot masalasini mustaqil ravishda amalga oshiradilar.

3. O'quvchilar tadqiqotning barcha bosqichlarini to'liq, mustaqil ravishda olib boradilar, amaliyotda qo'llaydilar. Ta'lim jarayonida mana shu natijaga erishish-o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini turli darajalarda namoyon bo'lishi, tadqiqotchilik faoliyatini shakllanganlik darajasini belgilaydi.

Xulosa va takliflar. Ta'lim oluvchilarda o'quv-tadqiqot faoliyatini shakllantirish metodini tahlil qilar ekanmiz, taklif etilayotgan ketma-ketlikni asos sifatida qabul qilishni taklif qilamiz. Bu ketma-ketlik quyidagi ko'rinishdadir:

- nazariy modellashtirish – loyihalashtirish – ta'lim texnologiyalarini ishlab chiqish.

1. Ta'lim oluvchilarning fizika fanini o'rganishdagi o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini shakllantirish algoritmini ishlab chiqish;

- ta'lim oluvchilarning o'quv-tadqiqot faoliyatini nazariy modellashtirish;

- ta'lim oluvchilarning o'quv-tadqiqot faoliyatini loyihalashtirish;

- shakllantirilgan loyiha asosida ta'lim texnologiyasini ishlab chiqish.

2. Fizika fanini o'qitishda ta'lim oluvchilarning o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini loyihalashtirish bo'yicha o'qituvchi faoliyatining mezonlarini ishlab chiqish;

Mezon talablari sifatida ta'lim oluvchilarning o'quv-tadqiqot faoliyatini loyihalashtirish va loyihani amaliyotga tatbiq etish bosqichlari fizika fani o'qituvchisi tomonidan amalga oshiriladi. Bundan kelib chiqadiki, fizika fani o'qituvchisi bu faoliyatga yetarli darajada tayyor bo'lishi lozim. Zero umumiy o'rta ta'lim Davlat ta'lim standartlarida o'qituvchining asosiy kompetensiyalari sifatida "ta'lim oluvchilarning o'quv-tadqiqot faoliyatini tashkil etish va kuzatib borish hamda ularning o'zlari individual loyiha ishlab chiqarish olish" qobiliyati ko'rsatib o'tilgan [9].

Shunday qilib: Jamiyatning yuqori darajadagi tadqiqotchilik ko'nikmalariga ega bo'lgan bitiruvchilariga bo'lgan talabi va ko'pchilik bitiruvchilarda shu ko'nikmalarning yetarli darajada shakllanmaganligi, ta'lim oluvchilarda o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini shakllantirish masalasi dolzarb pedagogik muammo ekanligi asoslandi. Bu jarayonni loyihalashtirish va amalga oshirishda fizika o'qituvchisi uchun muhim metodik tavsiyalar tayyorlandi.

Ta'lim oluvchilarda o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini shakllantirish bo'yicha ta'lim samaradorligi tavsiya etilayotgan metodikadan oqilona foydalanish hamda erishilgan natija sifati bilan aniqlanadi, natijaning sifati esa ta'lim oluvchilarda o'quv-tadqiqotchilik faoliyatini shakllantirish darajasi bilan belgilanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Анохина Г.М. Дидактические условия развития личности в системе школьного естественнонаучного образования. Дис.... док. пед.наук: Москва-2008

2. Даммер М.Д., Щербакова О.Е. Методология педагогики: аксиологический подход, ценностно-смысловые аспекты постижения и реализации образования. Учеб. пособие.- Челябинск: Изд-во ЧГПУ, 2010. 313с

3. Китайгородская, Г.И. Теоретические основы подготовки учителя физики к системному проектированию образовательного процесса. Монография. – Сыктывкар. Коми Пединститут, 2011. – 156 с.

4. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте . Пособие для учителя / - М.: Просвещение, 1983. - 196 с.
5. Масленникова Ю.В. Формирование умений учащихся использовать научный метод познания в системе основного и дополнительного физического образования : Дис. ... док. Пед. наук : 13.00.02.- 2019
6. Середенко П.В. Теоретические основы подготовки студентов к исследовательской работе со школьниками. – М.: МПГУ, 2006. – 110 с.
7. Середенко П. В. Формирование готовности будущих педагогов к обучению учащихся исследовательским умениям и навыкам. – М.: МПГУ, 2007. – 186 с.
8. Усова, А.В. Формирование учебных умений и навыков учащихся на уроках физики . - М.: Просвещение, 1988. - 112 с
9. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Узлуксиз таълим тизими учун давлат таълим стандартларини ишлаб чиқиш ва амалда жорий этиш тўғрисида» 187-сон қарори. 2017 йил 6 апрель

O'ZBEK XALQ MILLIY O'YINLARI – QADRIYATLAR TIMSOLI*Mansurov Sherzod Shuxratovich**“Sport faoliyati” kafedrası o'qituvchisi. Buxoro davlat universiteti*

Annotasiya. Maqolada mustaqillik yillarida xalq milliy o'yinlari shuningdek, ular qatorida ajdodlardan meros bo'lib kelayotgan qator harakatli o'yinlar va sportga xos o'yinlar milliy qadriyatlar bilan bog'liq bo'lgan ilmiy meroslar to'g'risida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: Mustaqillik, o'yin, o'quvchi, xalq, milliy, qadriyat, meros, ijtimoiy, jismoniy.

Аннотация. В статье в качестве научного наследия рассматриваются национальные игры народа в годы независимости, а также ряд подвижных игр, доставшихся в наследство от предков, и спортивно-специфических игр, связанных с национальными ценностями.

Ключевые слова: Независимость, игра, учащийся, народ, национальное, ценность, наследие, социальное, физическое.

Annotation. In the article, the national games of the people in the years of independence, as well as a number of action games inherited from ancestors and sports-specific games, related to the national values, are considered as scientific heritages.

Keywords: Independence, play, student, people, national, value, heritage, social, physical

Xalq milliy o'yinlari milliy kadriyatlar tarkibidagi xalqning eng sevimli ommaviy ma'naviy tadbirlaridan biridir. “Navro'z”, hayit, to'ylar va turli xil an'anaviy marosimlar, udumlar qadimdan kurashsiz, ko'pkarisiz (uloq), poygasiz va boshqa ko'p milliy o'yinlarisiz o'tmagan. Bunday tadbirlar xalq og'zaki ijodining barcha turlarida, dostonlarda ifoda etilgan. Ular ulug' allomalar Abu Ali Ibn Sino, Alisher Navoiy, Mirzo Bobur va undan keyingi o'tgan adiblar, shoirlarning asarlarida qiziqarli hamda to'la bayon etilgan.

Yaqin o'tmishda va ayniqsa, mustaqillik yillari davrida xalq milliy o'yinlarini o'rganish va ularni qayta tiklash bilan o'quvchi yoshlarning ma'naviy hamda jismoniy kamolotlarini tarbiyalashda ulardan maqsadli foydalanish amalga oshirildi. Bu yilda madaniyat va san'at arboblari, taniqli olimlar M.Murodov, U.Qoraboyev, T.S.Usmonxo'jayev, A.Q.Atoyev, J.Toshpo'latov, R.Q.Qudratov, F.N.Nasriddinov kabilarning xizmatlari g'oyat katta bo'ldi.

Xalq milliy o'yinlari bir necha yo'nalishlarga ega bo'lib, ularning tarkibida raqslar, laparlar, aytishuvlar, askiyalar va juda ko'p janrlardagi san'at ancha ustun turadi. Shuningdek, ular qatorida ajdodlardan meros bo'lib kelayotgan qator harakatli o'yinlar va sportga xos o'yinlar ham juda ko'p. Ularni qo'yidagi asosiy guruhlariga ajratish mumkin, ya'ni:

1. Kurashchilar (Buxoroga, Farg'onaga, Xorazmga va h.k.).
2. Ot o'yinlari (ko'pkari-uloq, poyga (yayov), qiz quvmoq, otdan ag'darish, chovg'on va h.k.).
3. Dorboz (dor ustidagi mashqlar, hazil va aytishuvlar).
4. Tosh (gir) ko'tarish.
5. Arqon tortishish.
6. Bilak kuchini sinash.
7. Harakatli o'yinlar (quloq cho'zma, eshak mindi, yelkada kurash, xo'rozlar jangi, chillik, poda to'p va h.k.).

Bunday o'yinlarning deyarli barchasi hozirgi davrdagi ommaviy bayramlar,

musobaqalar va to'ylarda keng qo'llanmoqda. Ularning mazmunlari xalqqa ma'lum. Shuningdek, ular ko'plab o'quv-uslubiy qo'llanmalar, monografiyalar ilmiy ommabop risolalarga ham kiritilgan.

Ba'zi bir tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan harakatli o'yinlar umumta'lim maktablarning "Jismoniy tarbiya" dasturiga ham kiritilib, ular o'quvchi yoshlar orasida ommalashmoqda. Qolaversa, T.S.Usmonxo'jayev, F.Xo'jayev va boshqa bir qator mualliflar tomonidan "Harakatli o'yinlar" (1963-1981) 1001 o'yin (1991) kabi to'plamlar yaratilgan.

Samarqand, Buxoro, Qashqadaryo, Surxondaryo, Jizzax, Namangan, Sirdaryo, Toshkent va boshqa viloyatlarning tog'li hududlari va yangi o'zlashtirilgan joylarida bo'layotgana katta to'ylarda kurash, ko'pkari-uloq, poyga va turli xil harakatli o'yinlar doimiy ravishda qo'llanilmoqda. Bu o'yinlar to'ylarga fayz, baraka kiritish bilan birgalikda tomoshabinlar olqishiga sazovor bo'lmoqda, ayniqsa o'quvchi yoshlarning milliy o'yinlar, zamonaviy sport turiga qaziqishini tobora oshirmoqda.

Boshda ta'kidlanganidek xalq milliy o'yinlarini o'rganish va amalda qo'llash borasida katta tadbirlar amalga oshirildi. U.Qoraboyev tashabbusi bilan 1991 yil 25 aprelda Farish tumanida (Jizzax viloyati) ilk bor xalq milliy o'yinlari Respublika musobaqasi tashkil etildi. Bunda Respublika Davlat sport qo'mitasi, Jizzax viloyati hokimligi, Jizzax DPI jamoasi katta faoliyat ko'rsatib, moddiy, moliyaviy va tashkiliy tadbirlarni amalga oshirdi. Bunday o'yinlar har yili aprel, may oylarida yana Forishda takrorlandi. 1994-1996 yillarda o'tkazilgan bu o'yinlar "Xalq milliy o'yinlari Respublika olimpiadasi" nomi bilan yuritildi.

1996 yil may oyida. Forish tumani markazi Yangiqishloq yaqinidagi Qizilqir sayilgohida Sohibqiron Amir Temur tavalludining 660 yilligiga bag'ishlangan II respublika xalq o'yinlari olimpiadasi katta muvaffaqiyat bilan o'tkazildi. Unda 11 jamoa 9 tur hamda umumiy hisobda g'oliblikni qo'lga kiritish uchun maydonga tushdi. Musobaqani minglab jizzaxliklar qatori mamlakatimizning boshqa viloyatlaridan kelgan, shuningdek, AQSh, Norvegiya, Qozig'istondan tashrif buyurgan mehmonlar ham kuzatishdi. Olimpiadaning tantanali ochilish marosimida qatnashchilarni O'zbekiston Davlat jismoniy tarbiya va sport qo'mitasi raisining birinchi o'rinbosari Shavkat To'laganov, Jizzax viloyat hokimi o'rinbosari Shirin Chilg'ashev, Forish tumani hokimi Bostanqul Saidqulov tabrikladi. So'ngra Vatanimiz madhiyasi yangrab musobaqa bayrog'i ko'tarildi.

Tantanali ochilish marosimida jamoalar maydondan saf-saf bo'lib jamoalar o'tadi.

O'yin dasturida 1991-1994 yildagi turlar o'z o'rnini egalladi.

Respublika olimpiadasida peshqadam jamoalar oxirgi tur oldidan quyidagicha ochko to'plashgan: Jizzax-157, Surxandaryo-103, Qashqadaryo-87, Samarqand-80, Farg'ona-68 ochko. Ko'rinib turibdiki, sovrindor jamoalar muddatidan ilgari ma'lum edi.

Jizzax sharafini himoya qilgan Forish jamoasi viloyat birinchiligidagi chavandoz turida 9-o'rindan joy olgan edi. Respublika olimpiadasida esa hiech bir qiyinchiliksiz g'olib bo'ldi. Forishliklar bir tayoq o'yinida viloyatda 5-o'rin bilan kifoyalanishgan edi. Respublika olimpiadasida ular barcha raqiblarini yirik hisobda mag'lub etdi. Final uchrashuvida ular samarqandliklarni eng yirik hisobda (7:0) mag'lubiyatga uchratishdi.

Musobaqa davomida turlar bo'yicha 1-3 o'rinlarni egallagan jamoalarga O'zbekiston Davlat jismoniy tarbiya va sport qo'mitasi diplomlari va chiroyli ishlangan oltin, kumush, bronza medallari tantanali suratda topshirib borildi. Olimpiada so'nggida sovrindor jamoalarning har bir a'zosiga qo'mitamizning qimmatbaho sovg'alari topshirildi.

Respublika hukumatining roziligiga va sport tashkilotlarining taklifi bilan alpomish o'yinlari olimpiadasini har ikki yilda o'tkazishga kelishildi.

“Alpomish” dostonining yaratilishiga 1000 yil to‘lishini nishonlashga bag‘ishlab Termizda “Alpomish vatani” xalq milliy o‘yinlari, “Alpomish o‘yinlari Respublika Festivali” o‘tkazildi. 2000 yildagi o‘yinlar. Farg‘ona shahrida tashkil etildi. Uchinchi Festival esa Guliston shahrida 2002 yil iyul oyida o‘tkazildi.

Xalq milliy o‘yinlari Respublika musobaqalari (1991-1996), va “Alpomish” o‘yinlari Respublika festivallari (1998) dasturlarida kurash, otda poyga, ko‘pkari (uloq), “Bo‘ron”, Arqon tortishish, bilak kuchini sinash, “Mindi”, qirq tosh (qizlar o‘yini) va boshqa harakatli o‘yinlar bor edi. O‘yinlar va festivallarning ochilishi va yakunlarida mahalliy havaskor san‘atkorlar, Respublikaning taniqli san‘atkorlari, shoirlar, madaniyat arboblari, turli sohadagi adiblar ishtirok etib, u katta bayram tariqasida o‘tkazildi. Bu tadbirlar teleradio kompaniyasi va “O‘zbektelefilm” ijodkorlari tomonidan maxsus video va kinofilmlar qilib yaratildi. 1998 yil (Termiz) va 2000 yil (Farg‘ona)da o‘tkazilgan festivallar televideniya orqali olib ko‘rsatildi. Video tasvirga yozib olib, bir necha bor takror namoyish etildi. Bunday umumxalq milliy bayramlar va o‘yinlar milliy qadriyatimizning naqadar boy, mazmunli va tarbiyaviy jihatdan yuksak darajadagi mohiyatini namoyish etish bilan manzur bo‘lib qoldi.

Milliy qadriyatlarni qayta tiklash yo‘lida Respublika Prezidentining «Ma‘naviyat va ma‘rifiyat» jamoatchilik markazini tuzishga qaratilgan farmoni (1993 yil) va Respublika hukumatini bu sohadagi maxsus qarorlari (1993-1995) asosida “Ayollar yili” (1999 yil), “Sog‘lom avlod yili” (2000 yil), “Onalar va bolalar yili”, “Qariyalarni qadrlash yili” (2002 yil) kabi muhim tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Ma‘lumki, ijtimoiy turmush va madaniy hayotimizda ayollarning o‘rni beqiyos katta ahamiyat kasb etmoqda. Qadimgi ajdodlar madaniyatini eslash, o‘tgan ulug‘ zodlar ruhini shod etish maqsadida 1999 yil Jizzaxda Ayollar yiliga bag‘ishlab “To‘maris o‘yinlari Respublika festivali” tashkil etildi. Bu tadbir ham o‘ta ko‘tarinkilik ruhida o‘tkazilib bayramona tus oldi. Respublikaning barcha viloyatlaridan xotin-qizlar jamoalari yig‘ilib, gimnastika, yengil atletika, sport o‘yinlari, suzish va boshqa sport turlari bo‘yicha masobaqalar o‘tkazishdi. Bunday festival yana 2001 yil Shahrisabzda (Qashqadaryo viloyati) tashkil etildi.

Ta‘kidlash lozimki, xalq milliy o‘yinlari (Jizzax, Termiz, 1992 yil), “Alpomish o‘yinlari” Respublika festivallari (1998, 2000, 2002), “To‘maris o‘yinlari Respublika festivallari” (1999, 2001, 2003)ga bag‘ishlanib Respublika ilmiy-amaliy anjumanlari ham o‘tkazildi. Ularda xalq milliy o‘yinlarining mazmunlari yoritildi. Shuningdek, milliy qadriyatlar mazmunida xalq milliy o‘yinlarining o‘rni, ularning tarbiyaviy ahamiyatlariga qaratilgan juda ko‘p ma‘ruzalar jamlandi. Ularning qisqacha mazmunlari anjumanning ilmiy to‘plamlariga kiritildi.

Shunga qaramasdan ko‘pkari-uloq, otda poyga va boshqa o‘yinlarni yoshlarga o‘rgatish masalalari ancha orqada qolmoqda. Qishloq yoshlari o‘rtasida ot sporti klublari tashkil etilib, kichik yoshdan boshlab ot o‘yinlariga o‘rgatish yo‘lga qo‘yilsa, chaqiriq yoshidagi yigitlarga esa otda bajariladigan harbiy-jismoniy mashqlar o‘rgatilsa maqsadga muvofiq bo‘lar edi. E‘tirof etish kerakki, 2000 yilda ishlab chiqilgan ikki qismli “Alpomish” kino-filmi (rejissyor Usmon Azimov) milliy qadriyatlar mazmunini to‘la ifodalab bergan. “Alpomish” va «Barchinoy»ning kurash, otda poyga, merganlikdagi amaliy faoliyatlarini yaxshi tasvirlagan. Bundan yoshlar yaxshi xulosa qilishlari lozim.

Turli xil sakrashlar, yugurishlar va bajarish qiyin bo‘lgan gimnastika mashqlari o‘rniga qizlarga milliy harakatli o‘yinlarni darslarda o‘rgatib borilsa, ularning jismoniy kamolotini o‘stirishda muhim tadbirlardan biri bo‘lish mumkin.

Shuningdek, oila va bolalar bog‘chalarida sevimli harakatli o‘yinlar va mashg‘ulotlar tarkibida milliy harakatli o‘yinlardan foydalanishni yo‘lga qo‘yilsa yaxshi bo‘ladi.

Xulosa shundaki, xalq milliy o‘yinlari inson kamoloti va yoshlar tarbiyasida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu sababdan o‘quvchi yoshlarga xalq milliy

o‘yinlarining ijtimoiy-tarbiyaviy jihatlarini chuqurroq singdirish zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev A.A., Xonkeldiyev Sh.H., jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyati, darslik, Farg‘ona, 2001.
2. Abdumalikov R., Jismoniy madaniyat va sport ixtisosligidagi talabalarni boshqaruvchilik faoliyatlariga tayyorlashning nazariy va amaliy asoslari, monog., T., O‘zDJTI nashr, 1994, 162 bet.
3. Abdumalikov R., Qudratov R.Q., Yarashev K.D., Ko‘pkari, ilmiy-ommabop kitob, T., O‘zDJTI nashr, 1997, 117 bet.
4. Abdumalikov R., Xoldorov T.X., turizm, o‘quv qo‘llanma, T., O‘qituvchi, 1988.
5. Abdumalikov R., Eshnazarov J.E., Ajdodlar jismoniy madaniyat tarixini o‘rganish masalalari, o‘quv qo‘llanma, T., Matbuot, 1993.
6. Akramov A.K., O‘zbekistonda jismoniy madaniyat va sport tarixi, o‘quv qo‘llanma, T., O‘zDJTI nashr, 1997.
7. Alpomish dostoni 1-2 qismlar, T., «O‘zbekiston», 1992-1993.
8. Axmedov B.A., Amir Temur, tarixiy roman, T., 1995.